

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

Sekretarz Stanu

Warszawa, 18 maja 2017 r.

RPW/29991/2017 P
Data:2017-05-22

DWOIP-I-053-13/17

UNP: 170513-00929

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPL.	2017 -05- 22
ZAL.	NR

Pan

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

W odpowiedzi pismo z dnia 13 kwietnia 2017 r. nr IX.517.3085.2016.MK, dotyczące zagadnień zmierzających do zwiększenia skuteczności oddziaływań wobec sprawców przemocy w rodzinie, uprzejmie informuję, że Minister Sprawiedliwości w pełni akceptuje wszelkie działania prowadzące do jak najefektywniejszej realizacji zadań wynikających z ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity z 2015 r. poz. 1390).

Nie kwestionując wyrażonego przez Pana Rzecznika poglądu o stosunkowo niewielkiej liczbie orzekań wobec skazanych za przestępstwa z użyciem przemocy wobec osób najbliższych, obowiązku uczestniczenia w programie korekcyjno-edukacyjnym, w stosunku do wszystkich skazanych za tego rodzaju przestępstwa, należy zauważyć, że ocena tej kwestii nie powinna być dokonywana w oderwaniu od całokształtu uregulowań prawnych dotyczących tych skazanych oraz osiągniętych wyników w tej materii.

Na wstępie należy podnieść, iż zgodnie z wolą ustawodawcy orzekanie o obowiązku na podstawie art. 72 § 1 k.k. do 1 lipca 2015 r. było fakultatywne. Tym samym Sąd orzekając o zawieszeniu wykonania kary mógł orzec o tym środku w przypadku, gdy uznał, że zachodzą przesłanki do jego orzeczenia. Po nowelizacji Kodeksu karnego, od 1 lipca 2015 r. sąd zawieszając wykonanie kary zobowiązuje skazanego do realizacji, w okresie próby, jednego lub więcej środków wskazanych w art. 72 § 1 pkt 1-8 chyba, że orzeka środek karny, albowiem wtedy orzekanie o jednym z w/wym. obowiązków jest w dalszym ciągu fakultatywne.

Tym samym skazanie osoby za przestępstwo z użyciem przemocy i brak orzeczenia o obowiązku uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym, nie oznacza braku orzeczenia wobec takiego skazanego środka karnego z art. 41a § 1 k.k. i ewentualnie środka probacyjnego (innego, niż wymieniony w art. 72 § 1 pkt 6b k.k.) albo braku orzeczenia środka probacyjnego z art. 72 § 1 k.k., innego niż uczestnictwo w programie korekcyjno-edukacyjnym.

Podobnie w przypadku warunkowego umorzenia postępowania sąd może nałożyć na sprawcę obowiązki wymienione art. 72 § 1 pkt 1-3, 5-6b, 7a lub 7b k.k., tzn. że brak orzeczenia o obowiązku uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym może wynikać z orzeczenia innego środka np. podania się stosownej terapii lub opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

Również orzekając o warunkowym przedterminowym zwolnieniu, sąd penitencjarny może nałożyć na skazanego obowiązki określone w art. 72 § 1 k.k., a brak orzeczenia o obowiązku uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym nie oznacza, że sąd nie nałożył innego obowiązku.

Ponadto zgodnie z art. 74 § 2 k.k. i art. 163 § 2 k.k.w. sąd (sąd penitencjarny) może w okresie próby ustanawiać, rozszerzać lub zmieniać obowiązki wobec skazanego lub zwolnić go, od ich wykonywania.

Tym samym trzeba pamiętać, że orzekanie o obowiązku uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym nie jest automatyczne wobec skazanych za przestępstwa z użyciem przemocy i zależy od tego, czy nałożenie tego obowiązku według sądu jest wskazane. Powyższy sposób orzekania przez sądy o tym obowiązku nie może tłumaczyć jednak niezbyt wysokiej liczby orzeczonych obowiązków w tym przedmiocie. Przy w/wym. regulacjach prawnych, mając na uwadze założenia ustawy o *przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* i podstawowy cel programów korekcyjno-edukacyjnych, należy uznać, że liczba osób skazanych za przestępstwa z użyciem przemocy wobec osób najbliższych objęta tym programem powinna być wyższa w stosunku do wszystkich skazanych za tego rodzaju przestępstwa. Istotnie, uwagę zwraca niewielka liczba orzeczeń sądów o obowiązku uczestnictwa skazanych w programach korekcyjno-edukacyjnych, nawet w porównaniu z ilością złożonych wniosków przez uprawnione strony.

Inaczej natomiast należy oceniać wyniki dotyczące objęcia skazanych programem korekcyjno-edukacyjnym w ramach odbywania kary pozbawienia wolności w zakładach karnych. Organizowanie dla skazanych tego typu programów w jednostkach penitencjarnych wynika z prowadzonych wobec osadzonych oddziaływań penitencjarnych i jest jedną z form

podejmowanych wobec nich działań. Przy skazaniu na bezwzględną karę pozbawienia wolności nie orzeka się w stadium jurysdykcyjnym o obowiązku uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym, a ewentualnie dopiero na etapie postępowania wykonawczego przez sąd penitencjarny, przy orzekaniu o warunkowym przedterminowym zwolnieniu. Także w czasie odbywania kary pozbawienia wolności skazani kierowani są na podstawie decyzji komisji penitencjarnej do udziału w tego rodzaju programach.

Analiza, przywołanego w piśmie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 r. wskazuje, że liczba zrealizowanych w 2015 r. edycji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych przez Służbę Więzienną w stosunku do liczby edycji tych programów realizowanych przez inne podmioty, w ramach zadań zleconych samorządom powiatowym, jest proporcjonalnie duża. Podobnie dane dotyczące liczby osób, które przystąpiły, a następnie ukończyły ten program, pozytywnie wskazują na podejmowane w tej mierze działania Służby Więziennej.

Trzeba mieć jednak na uwadze, że właściwym wskaźnikiem skuteczności oddziaływań programów korekcyjno-edukacyjnych na sprawców przemocy wobec osób najbliższych (w tym skazanych) nie jest liczba osób uczestniczących w tych programach, ani nawet liczba osób które je ukończyły, a przede wszystkim odsetek osób, które uczestnicząc w tych programach, nie powróciły do używania przemocy wobec najbliższych.

Według danych Służby Więziennej z dnia 31 grudnia 2016 r, we wszystkich zakładach karnych i aresztach śledczych przebywało ogółem 7 255 osób, wobec których wykonywano łącznie 8 468 orzeczeń z art. 207 kk.

W przypadku skazanych z art. 207 k.k. w 2016 r. warunkowych przedterminowych zwolnień udzielono 642 osadzonym. Korelacja problemu przemocy i agresji z uzależnieniami (głównie problemem alkoholowym) jest powszechnie znana. Praca ze skazanymi z art. 207 kk jest więc wyraźnie ukierunkowana na rozpoznanie, diagnozę i leczenie problemów związanych z ewentualnym uzależnieniem, a w dalszej kolejności pracę nad korektą zachowań skazanych związanych z przemocą. Osobę stosującą przemoc w rodzinie, u której zostało rozpoznane uzależnienie od alkoholu lub narkotyków, lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, kieruje się w pierwszej kolejności na terapię uzależnienia (§ 6 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań

korekcyjno - edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. nr 50 poz. 259). Dopiero po ukończeniu takiej terapii można rozpocząć oddziaływania korekcyjno-edukacyjne w zakresie przeciwdziałania przemocy.

Oddziaływania wobec skazanych sprawców przemocy domowej koncentrują się wokół kilku propozycji programowych. W wielu jednostkach prowadzi się programy według modelu „Duluth”, składającego się z 2 sesji indywidualnych oraz 24 grupowych. Zbliżonym do tych założeń jest także program „PARTNER”. Od około dwóch lat pojawiła się nowa propozycja - program „STOP PRZEMOCY -DRUGA SZANSA”. Dzięki środkom pozyskanym w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego (NMF), opracowano zupełnie nowy program, związany z przeciwdziałaniem przemocy. Jest on oparty m.in. na założeniach terapii skoncentrowanej na rozwiązywaniu problemów (BSFT) oraz nauce komunikacji bez przemocy (Nonviolent Communication - NVC), prowadzony w formie spotkań grupowych przez okres 3 miesięcy.

Poza tymi propozycjami realizowanych jest szereg autorskich programów konstruowanych i prowadzonych przez funkcjonariuszy, a także przez podmioty zewnętrzne.

W 2016 r., wobec populacji skazanych sprawców przemocy domowej zrealizowano łącznie 270 edycji programów edukacyjno-korekcyjnych. W tej liczbie zdecydowaną większość (212) stanowiły edycje realizowane przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej. Należy jednak zauważyć, iż oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec populacji skazanych sprawców przemocy domowej są również realizowane przez podmioty pozawięzienne. Od 2012 roku wprowadzono nowe sposoby postępowania dotyczące sprawców przemocy przebywających w izolacji penitencjarnej, a ubiegających się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Do wniosków o udzielenie warunkowego przedterminowego zwolnienia sporządzane są opinie o skazanych z art. 207 kk, zawierające również propozycje dla sądu penitencjarnego o to, by w sytuacji udzielenia takiego zwolnienia, nałożyć obowiązek uczestniczenia w programie korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców przemocy w warunkach wolnościowych, jeżeli nie zostali oni objęci takimi oddziaływaniami w warunkach izolacji penitencjarnej. W w/w. opiniach, wskazuje się konkretne adresy miejsc, gdzie sprawca może znaleźć dla siebie ofertę pomocy. Na wewnętrznych stronach Internetowych SW umieszczone są aktualne wykazy podmiotów, realizujących takie programy w warunkach wolnościowych.

Nadmienić należy, iż jednym z raportowanych wskaźników jest liczba wniosków składanych przez dyrektorów jednostek penitencjarnych do sądu penitencjarnego, o nałożenie ww. obowiązku (w 2016 r. złożono **1 141** takich wniosków).

W 2016 r. liczba uczestników biorących udział w oddziaływaniach wobec sprawców przemocy istotnie wzrosła. Programami objęto o 367 osadzonych więcej niż w 2015r. Trzeba przy tym mieć na uwadze, że w jednostkach penitencjarnych zasadniczo realizuje się programy edukacyjno-korekcyjne, które mogą trwać od 3 do 6 miesięcy. Ponadto w 2016r., objęto pomocą psychologiczną także 117 skazanych, doświadczających przemocy domowej jeszcze przed osadzeniem ich w zakładach karnych.

Jak wspomniano wcześniej, problem przemocy współwystępuje zazwyczaj z innymi deficytami, które mają istotny wpływ na generowanie zachowań przestępczych. Elementy oddziaływań programowych na sprawców przestępstw z art. 207 kk zawarte są również w ofercie programowej skierowanej do osób uzależnionych.

Wartym podkreślenia jest fakt, iż oferta programowa Służby Więziennej skierowana do osadzonych obejmuje różnorodne formy oddziaływań krótko- i długoterminowych, skoncentrowanych na modyfikacjach zachowań niepożądanych, jak i zmianach w sposobie myślenia. Należy jednak mieć na uwadze, iż oddziaływania edukacyjno-korekcyjne w izolacji są adresowane do jednego elementu struktury rodzinnej. Efektywny system przeciwdziałania zjawisku przemocy winien obejmować rozwiązania systemowej pracy z rodziną osób izolowanych, które to zadania leżą już w gestii innych Ministerstw, zaangażowanych w realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Istotą takiego działania jest założenie, iż spośród skazanych sprawców przemocy opuszczających zakłady karne, część z nich nie zmienia swojego myślenia i postępowania, a co za tym idzie, może nadal prezentować dotychczasowe negatywne zachowania wobec najbliższych.

Aby oddziaływać na zjawisko przemocy w sposób bardziej systemowy, w jednostkach penitencjarnych, spośród kadry przeszkolonej w realizacji programów dla sprawców przemocy, zostały wyznaczone osoby, których zadaniem jest współpraca z lokalnymi zespołami interdyscyplinarnymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Do obowiązków takich osób należy udzielanie przedstawicielom zespołów interdyscyplinarnych informacji o sprawcy przemocy, znajdującym się aktualnie w danej jednostce penitencjarnej. W ten sposób interwencje wobec ofiary i sprawcy mogą być prowadzone w oparciu o pełniejsze dane. Aktualnie 140 jednostek penitencjarnych jest wyznaczonych do współpracy z zespołami interdyscyplinarnymi.

Szczegółowe dane wyznaczonych osób oraz numery kontaktowe do wytypowanych jednostek znajdują się na stronie głównej Służby Więziennej (www.sw.gov.pl), gdzie wydzielono podstronę „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie”, na której znajduje się m.in. baza osób pracujących w jednostkach penitencjarnych ze sprawcami przemocy i przygotowanych do współpracy z podmiotami zewnętrznymi w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Opracowano i opisano na ww. stronie także szczegóły dotyczące procedury pozyskiwania informacji przez zespoły interdyscyplinarne na temat skazanych sprawców przemocy, wobec których inicjowane są procedury „Niebieskiej Karty”. Dzięki temu rozwiązaniu pojawia się możliwość wymiany informacji i uściślenia współpracy na płaszczyźnie lokalnej.

Reasumując Służba Więzienna realizuje zadania przypisane Ministrowi Sprawiedliwości w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie poprzez organizację oddziaływań edukacyjno-korekcyjnych, terapeutycznych, psychokorekcyjnych oraz edukacyjno-profilaktycznych. Powyższe przedsięwzięcia kierowane wobec skazanych sprawców przemocy domowej mają na celu zmniejszanie zachowań związanych ze stosowaniem przemocy. W 2016 roku, we wszystkich zakładach karnych i aresztach śledczych w programach korekcyjnych, uwzględniających zjawisko przemocy, uczestniczyło ogółem 11 172 osadzonych.

Z uwagi na wąski zakres zagadnienia obejmującego wyłącznie orzekanie środka karnego określonego w art. 72 § 1 k.k., zdaniem Ministerstwa Sprawiedliwości, organizowanie odrębnych szkoleń dotyczących tej tematyki nie jest celowe.

Zagadnienie wywierania wpływu na sprawców przestępstw przeciwko rodzinie w wyniku nakładania obowiązku uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych było poruszane w trakcie licznych szkoleń realizowanych przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury (KSSiP), dotyczących zwalczania przemocy w rodzinie, ochrony praw rodziny bądź systemu środków karnych, także w związku ze zmianami kodeksu karnego i kodeksu karnego wykonawczego.

W 2015 r. KSSiP zorganizowała cykl seminariów dla sędziów, których tematem były istotne zmiany kodeksu karnego i kodeksu karnego wykonawczego w świetle przepisów ustawy o zmianie ustawy – kodeks karny i niektórych innych ustaw. Szkolenie to odbyło się w 11 edycjach, w których uczestniczyło 549 osób.

W 2016 r. KSSiP zorganizowała cykl seminariów dla sędziów na temat systemu kar i środków karnych po nowelizacji oraz zagadnień intertemporalnych obowiązujących

na gruncie kodeksu karnego. Szkolenie to odbyło się w 11 edycjach, w których uczestniczyły 564 osoby.

W 2017 r. nie zaplanowano zajęć dla sędziów z wyżej wymienionej problematyki, gdyż była ona poruszana w latach ubiegłych, a szkolenia odbywające się w siedzibach sądów apelacyjnych objęły praktycznie wszystkich zainteresowanych sędziów.

Jednocześnie pragnę zauważyć, że na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (<http://ms.gov.pl>) w zakładce „działalność” jest wydzielona odrębna pozycja dotycząca przeciwdziałania przemocy w rodzinie, obejmująca całe spektrum zagadnień w tej materii, w tym informator dla sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych.

SEKRETARZ STANU
w Ministerstwie Sprawiedliwości

Patryk Jaki

MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI
Departament Wykonania Orzeczeń i Probacji
00-950 Warszawa, Al. Ujazdowskie 11
Centrala tel. (22) 52 12 888
-1-

DWOP.1-053.10/17

170513-00928

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPL.	2017 -05- 2 2
ZAL.	NR

Pan

Adeline Bodreas
Opracnik Praw Obywatelskich
Al. Solidarności 77